11. 1. 2021

ID: 112371

SJM a exekuce

Exekuci nelze vést k vymáhání dluhu vzniklého za trvání manželství jen jednomu z manželů na majetek ze zaniklého (zúženého či zrušeného) SJM, u něhož vypořádání nastalo.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky č.j. 20 Cdo 2967/2019-516 ze dne 21.9.2020)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v exekuční věci oprávněného BAXANIN HOLDINGS LTD, se sídlem na Britských Panenských ostrovech, T., zastoupené JUDr. P.H., advokátkou se sídlem v P., proti povinnému O. K., narozenému XY, bytem v XY, zastoupenému JUDr. L.H., advokátkou se sídlem v P., za účasti manželky povinného V. K., narozené XY, bytem v XY, zastoupené JUDr. L.H., advokátkou se sídlem v P., pro 10 000 000 Kč s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 7 pod sp. zn. 148 EXE 4023/2014, o dovolání oprávněného proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 23. května 2019, č. j. 51 Co 85/2019-499, tak, že dovolání se zamítá.

Z odůvodnění:

1/ Ve shora označené věci Obvodní soud pro Prahu 7 (dále „soud prvního stupně“) usnesením ze dne 21. 1. 2019, č. j. 148 EXE 4023/2014-419, zamítl návrh manželky povinného na zastavení exekuce v rozsahu exekučního příkazu vydaného soudním exekutorem Mgr. D.K., Exekutorský úřad v Chebu (dále „soudní exekutor“), ze dne 3. 2. 2015, č. j. 074 EX 13182/14-030, kterým bylo zřízeno exekutorské zástavní právo na majetek specifikovaný v uvedeném příkazu (výrok I.). Zároveň soud prvního stupně exekuci zastavil v rozsahu exekučního příkazu soudního exekutora ze dne 3. 2. 2015, č. j. 074 EX 13182/14-031 (výrok II.), na prodej nemovitých věcí.

2/ Soud prvního stupně k návrhu manželky povinného na částečné zastavení exekuce při použití zásady tzv. nepravé retroaktivity posuzoval, zda není dán důvod k zastavení exekuce podle § 262b odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 1. 7. 2015 (dále rovněž „o. s. ř.“), bylo-li exekuční řízení zahájeno dne 12. 9. 2014. V případě zřízení exekutorského zástavního práva byl příslušný exekuční příkaz vydán před účinností zákona č. 139/2015 Sb. (dne 3. 12. 2015), takže exekuce se dokončí podle dosavadních právních předpisů (článek IV. odst. 4 uvedeného zákona). Soud prvního stupně proto s odkazem na ustanovení § 42 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění účinném do 1. 7. 2015 (dále „ex. řád“), a s přihlédnutím k rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. března 2003, sp. zn. 20 Cdo 2610/2009 (uveřejněném pod číslem 100/2011 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek), jakož i k usnesení Ústavního soudu ze dne 1. prosince 2011, sp. zn. II. ÚS 2047/11, uzavřel, že soudní exekutor byl oprávněn postihnout nemovitosti ve výlučném vlastnictví manželky povinného (tj. zřídit k nim soudcovské zástavní právo), neboť vymáhaný závazek vznikl za trvání manželství povinného a jeho manželky (v roce 2006) a dotčené nemovitosti netvoří součást společného jmění manželů (dále též „SJM“) jen proto, že jeho rozsah byl zúžen dohodou manželů ze dne 10. 4. 2001 (dále „dohoda o zúžení SJM“), tj. několik let před vznikem vymáhané pohledávky.

3/ V případě druhého exekučního příkazu soudního exekutora prodejem nemovitostí soud prvního stupně aplikoval § 262b odst. 1 o. s. ř. ve znění účinném od 1. 7. 2015, podle něhož je-li výkonem rozhodnutí postižen majetek ve společném jmění manželů nebo majetek manžela povinného ve větším rozsahu, než připouští zvláštní právní předpis (tím je zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013 – dále „obč. zák“), nebo nelze-li ho výkonem rozhodnutí

postihnout, může se manžel povinného domáhat v této části zastavení výkonu rozhodnutí (exekuce). Se zřetelem k existenci dohody o zúžení SJM, na základě níž se stala výlučným vlastníkem exekučně dotčených nemovitostí manželka povinného, sice nebylo v řízení prokázáno, že původní věřitel (společnost Transimpo a. s. v likvidaci, se sídlem v O., vymazaná z veřejného rejstříku ke dni 1. 2. 2017 – dále „Transimpo a. s.“) v době vzniku závazku věděl o dohodě o zúžení SJM (ve smyslu § 143a odst. 4 obč. zák.), nebylo však rovněž prokázáno, že by manželce povinného byl vznik vymáhaného závazku znám, čímž došlo ke splnění podmínky § 143a odst. 4 obč. zák. Jestliže exekučním příkazem byl postižen majetek manželky povinného ve větším rozsahu, než připouštěl obč. zák., je návrh na částečné zastavení exekuce opodstatněný z důvodu uvedeného v ustanovení § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř. (ve spojení s § 52 odst. 1 ex. řádu, dále s odkazem na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. listopadu 2016, sp. zn. 20 Cdo 531/2016). S ohledem na dikci § 267 odst. 2 písm. a) o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2012 (ve spojení s § 143a § 143a obč. zák.) a § 262b odst. 1 o. s. ř. ve znění účinném od 1. 7. 2015 dopadají obě ustanovení „na stejné situace“ a „ve svém důsledku upravují skutkový stav rozhodované věci“, proto je použitelný rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. prosince 2015, sp. zn. 31 Cdo 4087/2013, uveřejněný pod číslem 103/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

4/ Městský soud v Praze (dále rovněž „odvolací soud“) k odvolání oprávněného usnesením ze dne 23. 5. 2019, č. j. 51 Co 85/2019-499, usnesení soudu prvního stupně v napadeném výroku II. potvrdil. Vyšel ze zjištění, že povinný a jeho manželka uzavřeli formou notářského zápisu dohodu o zúžení SJM s právními účinky zápisu ke dni 26. 4. 2001, jejímž obsahem bylo mimo jiné ujednání, že exekucí dotčené nemovité věci tvořící součást společného jmění manželů budou po jeho zúžení ve výlučném vlastnictví manželky povinného. Vymáhaná pohledávka oprávněného vznikla na základě smlouvy o půjčce ze dne 4. 12. 2006, která byla uzavřena společností Transimpo a. s. (jakožto původním věřitelem) a společností YUKI Polska s. z. o., se sídlem ve W., (jakožto dlužníkem, dále jen „YUKI Polska“), jejímž jednatelem byl povinný. K zajištění závazků z této smlouvy v celkové výši 324 000 USD (resp. 6 872 040 Kč) vystavil dlužník tzv. blankosměnku, která byla následně vyplněna na částku 18 880 940 Kč se splatností ke dni 4. 5. 2007. Na základě uvedené směnky vydal Městský soud v Praze vykonatelný směnečný platební rozkaz ze dne 24. 6. 2009, č. j. 13 Cm 204/2009 -13 (dále „exekuční titul“), jímž povinnému uložil povinnost zaplatit vymáhanou částku 10 000 000 Kč s příslušenstvím.

5/ Odvolací soud uzavřel, že dohoda o zúžení SJM je zároveň i smlouvou o vypořádání zúženého majetku, tudíž brání nastoupení účinků stanovených v § 150 odst. 4 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „obč. zák.“). K platné a účinné dohodě ve smyslu § 143a obč. zák., obsahující (byť pouze částečné) vypořádání zúženého majetku manželů (při současném zachování práva povinného na vypořádací podíl), je nutné přihlédnout (s odkazem na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. února 2016, sp. zn. 22 Cdo 437/2014). Pro aplikaci ustanovení § 143a odst. 4 obč. zák. je významná nejen vědomost věřitele o obsahu smlouvy o zúžení společného jmění, ale i vědomost manžela povinného o budoucím závazku jeho manžela, takže se uplatní závěry uvedené v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 9. prosince 2015, sp. zn. 31 Cdo 4087/2013, třebaže se vztahovaly k jiné právní úpravě. Nebylo-li v řízení prokázáno, že by manželka povinného o vzniku vymáhaného závazku „v okamžiku jeho vzniku“ věděla (a v tomto ohledu spočívalo důkazní břemeno na oprávněném), mohla se na dohodu o zúžení SJM odvolat, přestože původní věřitel její obsah neznal. Exekučním příkazem tak byl postižen majetek, z něhož vymáhanou pohledávku oprávněného nelze uspokojit a exekuci je nutné v tomto rozsahu zastavit, avšak nikoli podle § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř., ale podle § 268 odst. 1 písm. d) o. s. ř. (odvolací soud proto nenařizoval jednání a neprováděl šetření či dokazování).

6/ Oprávněný podal proti usnesení odvolacího soudu dovolání, jehož přípustnost vymezil tvrzením, že se odvolací soud „odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu a že napadené rozhodnutí

odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která má být dovolacím soudem posouzena jinak“. K řešené otázce, zda „lze v exekučním řízení přihlížet“ k dohodě o zúžení SJM neobsahující úplné vypořádání vztahů mezi povinným a jeho manželkou, oprávněný argumentoval závěrem usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2003, sp. zn. 20 Cdo 238/2003, uveřejněném pod číslem 74/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, podle kterého lze k vydobytí závazku vzniklého za trvání manželství jen jednomu z manželů nařídit výkon rozhodnutí i na majetek patřící do zaniklého společného jmění, které v době zahájení řízení o výkon nebylo vypořádáno. Dovolatel v této souvislosti zdůraznil, že pokud v posuzované věci nedošlo k úplnému vypořádání zúženého společného jmění manželů, mohl být, resp. měl být majetek manželky povinného ze zúženého SJM bez dalšího exekucí postižen. Dovolatel rovněž ve vztahu k otázce zkoumání vědomosti manželky povinného o vymáhaném závazku povinného namítl, že dané exekuční řízení se neřídí o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2012 a soudy předchozích stupňů proto nepřiléhavě aplikovaly rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. prosince 2015, sp. zn. 31 Cdo 4087/2013, z něhož vědomost manželky povinného o budoucím závazku jejího manžela jakožto podmínku pro úspěšné nařízení exekuce dovodily. Ze znění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 1. listopadu 2016, sp. zn. 20 Cdo 531/2016, naopak plyne, že při exekuci na majetek jednoho z manželů je nutno zkoumat toliko skutečnost, zda rozsah zúžení společného jmění manželů byl znám oprávněnému. Opačný výklad by znamenal rozpor se zásadou legitimního očekávání a v jeho důsledku také porušení principu právní jistoty a důvěry občanů v právní řád. Z těchto důvodů dovolatel navrhl, aby dovolací soud napadené usnesení odvolacího soudu a zároveň jemu předcházející usnesení soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

7/ Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (viz § 10a o. s. ř.) o dovolání oprávněného rozhodl podle občanského soudního řádu ve znění účinném od 30. 9. 2017 (srov. čl. II bod 2 zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony), dále opět „o. s. ř.“, a po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno k tomu legitimovaným účastníkem exekučního řízení (§ 36 odst. 1 ex. řádu) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., a je přípustné v rozsahu doposud dovolacím soudem neřešené otázky významu částečného vypořádání společného jmění manželů pro další vedení exekuce (§ 237 o. s. ř.), dospěl bez jednání (srov. § 243a odst. 1 o. s. ř.) k závěru, že dovolání není opodstatněné.

8/ Ze spisového materiálu vyplývá, že pověřený soudní exekutor rozhodl exekučním příkazem č. 2 ze dne 3. 2. 2015, č. j. 074 EX 13182/14-031, o provedení předmětné exekuce prodejem nemovitostí ve výlučném vlastnictví manželky povinného, a to pozemku č. parc. st. XY, zastavěná plocha a nádvoří, jejíž součástí je rodinný dům XY, a pozemku č. parc. XY, orná půda, zapsaných na listu vlastnictví XY pro katastrální území XY, obec XY, okres XY (srov. výrok I. exekučního příkazu), s připojením speciálního inhibitoria (výrok II. exekučního příkazu).

9/ Z notářského zápisu sepsaného dne 10. 4. 2001 pod sp. zn. N 159/2001, NZ 147/2001, notářkou v Praze Mgr. Š.Z., se podává, že povinný a jeho manželka zúžili smlouvou podle ustanovení 143a odst. 1 obč. zák. rozsah společného jmění manželů tak, že „nemovitost nabytá za trvání manželství, a to dům č. p. XY na pozemku st. P č. XY a pozemky st. p. č. XY (zastavěná plocha, objekt bydlení) a č. p. XY (orná půda), vše zapsáno v k.ú. XY, obec XY, na LV č. XY u Kat. úřadu Praha – východ, bude ve výlučném vlastnictví V. K., a nebude tedy nadále tvořit obsah společného jmění manželů“.

10/ Jestliže v posuzované věci došlo ke zúžení SJM před 1. 1. 2014, řídí se vypořádání společného jmění manželů podle příslušných ustanovení obč. zák. (k tomu srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2015, sp. zn. 22 Cdo 3779/2014, uveřejněný pod č. 103/2015 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Za účinnosti obč. zák. bylo ostatně SJM (částečně) vypořádáno.

11/ Podle § 143a odst. 1 obč. zák. manželé mohou smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu rozšířit nebo zúžit stanovený rozsah společného jmění manželů. Takto mohou manželé změnit rozsah majetku a závazků nabytých či vzniklých v budoucnosti, ale i majetku a závazků, které již tvoří jejich společné jmění. Předmětem této smlouvy mohou být i jednotlivé majetkové hodnoty a závazky. Jestliže je předmětem smlouvy nemovitost, která již náleží do společného jmění manželů nebo do výlučného majetku jednoho z nich, nabývá smlouva účinnosti vkladem do katastru nemovitostí.

12/ Nejvyšší soud již ve své rozhodovací praxi přijal právní názor, že po zúžení rozsahu společného jmění manželů musí dojít k vypořádání té jeho části, která byla z jeho zákonem vymezeného rozsahu vyňata a nebyla vypořádána přímo ve smlouvě o zúžení (k tomu srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. března 2002, sp. zn. 22 Cdo 1476/2000, uveřejněný v Souboru civilních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu, C. H. Beck, pod č. C 1120, či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 2016, sp. zn. 22 Cdo 437/2014, viz dále Dvořák, J., Spáčil, J.: Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, str. 172 – 173).

13/ Dovolací soud ve své ustálené judikatuře k téže problematice vysvětlil, že manželé mohou zúžit rozsah společného jmění manželů o konkrétní věci, a to buď o věci, které již jsou předmětem společného jmění, anebo o věci, které v budoucnu získají, a to za předpokladu existence dvou právních skutečností: smlouvy o zúžení společného jmění manželů a dohody o vypořádání. Již to, že se manželé dohodnou na tom, kdo z nich bude nadále výlučným vlastníkem, je dohodou o vypořádání; smlouva o zúžení a vypořádání tu spadají v jedno. Může jít o definitivní vypořádání (nabyvatel nabývá bezúplatně nebo úplatně a otázka náhrady je ve smlouvě výslovně řešena) nebo o vypořádání částečné, kdy se manželé dohodnou na tom, kdo bude vlastníkem majetkových hodnot s tím, že náhrada za tyto hodnoty bude určena dodatečně. Účinky nevyvratitelné domněnky vypořádání obsažené v § 150 odst. 4 obč. zák. nastupují jen tehdy, jestliže ohledně hodnot, o které bylo společné jmění manželů zúženo, nedošlo k vypořádání ani dohodou ani rozhodnutím soudu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. května 2012, č. j. 22 Cdo 3822/2010-242, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. února 2016, sp. zn. 22 Cdo 437/2014, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. července 2017, sp. zn. 20 Cdo 5400/2016).

14/ Judikatura dovolacího soudu je rovněž ustálena v tom, že k vydobytí závazku, který vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů, lze nařídit exekuci i na majetek patřící do zaniklého společného jmění, které v době zahájení exekučního řízení nebylo vypořádáno (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2003, sp. zn. 20 Cdo 238/2003, uveřejněné pod číslem 74/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek /dále „R 74/2004“/, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2016, sp. zn. 20 Cdo 5402/2015, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. května 2018, sp. zn. 20 Cdo 3964/2017). Z toho a contrario plyne, že exekuci nelze vést k vymáhání dluhu vzniklého za trvání manželství jen jednomu z manželů na majetek ze zaniklého (zúženého či zrušeného) SJM, u něhož vypořádání nastalo.

15/ V poměrech posuzované exekuce a v kontextu s předestřenou právní otázkou oprávněného bylo tudíž nutno vyřešit, zda k účinné obraně manžela povinného postačuje zjištění, že společné jmění manželů bylo po jeho zániku (zde zúžení) vypořádáno toliko částečně. Dovolací soud vyšel primárně z toho, že povinný a jeho manželka současně se zúžením SJM společné jmění vypořádali, ačkoli pouze ve vztahu k nemovitým věcem, které připadly do výlučného vlastnictví manželce povinného, současně bez dohody na vypořádacím podílu. Takový způsob vypořádání obč. zák. umožňoval, tj. šlo o platné právní jednání (tehdy právní úkon), s nímž byl - ve zkoumané věci s účinky vkladu práva do katastru nemovitostí - spojen příslušný právní důsledek. V exekučním rámci je tak podstatné, že předmětem částečného vypořádání SJM ve prospěch vlastnictví manžela povinného byl tentýž majetek, na který později mířil exekuční příkaz. Skutečnost, že se manželé nedohodli na vypořádacím podílu, není pro řešení otázky zastavení exekuce významná, protože absencí uvedené dohody není podmíněna platnost částečného vypořádání ohledně věcí ze zaniklého (zúženého) SJM.

Exekuci proto nelze vést k vymáhání dluhu vzniklého za trvání manželství jen jednomu z manželů na majetek ze zaniklého (zúženého či zrušeného) SJM, který po vypořádání připadl do vlastnictví manžela povinného, byť se jednalo o vypořádání částečné, neobsahující dohodu manželů o vypořádacím podílu za takový majetek. Napadené usnesení odvolacího soudu tudíž ve světle dovolatelem předestřené otázky zcela obstojí.

16/ Dovolatelem argumentované R 74/2004 samozřejmě není (nemůže být) s předchozím závěrem v rozporu, protože neřešilo otázku částečného vypořádání SJM pro další vedení exekuce; naopak, nyní - v posuzované věci - vyslovené závěry dovolacího soudu ze zmíněného R 74/2004 vychází (viz shora).

17/ Řešení otázky spočívající v aplikaci procesního předpisu (o. s. ř.) ohledně zkoumání vědomosti manželky povinného o vymáhaném závazku povinného není v rozporu s dovolatelem namítaným rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 1. listopadu 2016, sp. zn. 20 Cdo 531/2016, který se uvedeným aspektem s ohledem na odlišné skutkové okolnosti případu nezabýval (řešil-li především otázku exekučního postižení stavby jako věci samostatné podle obč. zák., a to se zřetelem k úpravě zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném od 1. 1. 2014, a dále v souvislosti se zásadami zákazu pravé retroaktivity právních norem a legitimního očekávání). Závěr dovolacího soudu, že při exekuci na majetek jednoho z manželů je nutno zkoumat toliko skutečnost, zda rozsah zúžení společného jmění manželů byl znám oprávněnému, pročež „vědomost manžela povinného o závazku povinného (…) nemusela být zkoumána“, z označeného rozsudku Nejvyššího soudu nevyplývá (a ani vyplývat nemůže s ohledem na tímto judikátem řešené otázky). Zvolený předpoklad přípustnosti dovolání proto dovolatel uvedeným způsobem nevymezil.

18/ Jakožto obiter dictum Nejvyšší soud dodává, že judikatura dovolacího soudu ohledně předpokladu vědomosti manžela povinného o budoucím závazku povinného vycházela nikoli z procesních předpisů, ale z hmotného práva (obč. zák.), přičemž v posuzované věci je s přihlédnutím k době vzniku závazku a k době zúžení SJM právě taková úprava (účinná do 31. 12. 2013) rozhodná (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. srpna 2016, sp. zn. 20 Cdo 3416/2016).

19/ Protože napadené usnesení odvolacího soudu je v konečném důsledku správné, Nejvyšší soud dovolání oprávněného podle ustanovení § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. zamítl.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Odpovědnost za vady
- Náhrada nákladů na výživu pozůstalých (jiných) osob
- Mezinárodní příslušnost ve věcech rodičovské zodpovědnosti
- Smlouva o dílo (exkluzivně pro předplatitele)
- Spotřebitelský úvěr (exkluzivně pro předplatitele)
- Starobní důchod (exkluzivně pro předplatitele)
- Veřejná obchodní společnost (exkluzivně pro předplatitele)
- Vypořádání SJM (exkluzivně pro předplatitele)
- Přiměřené protiplnění
- Předkupní právo
- Ochrana osobnosti